

Rapport fra vurderingsutvalget for ny norsk sakprosa for voksne 2024

Formålet med innkjøpsordningen for ny norsk sakprosa for voksne er at det blir skrevet, utgitt, spredt og lest ny norsk sakprosa av høy kvalitet. Ordningen skal bidra til en åpen og opplyst offentlig samtale.

Ordningen har løpende søknadsfrist.

[Retningslinjer for innkjøpsordningen for ny norsk sakprosa for voksne](#)

Påmeldinger og innkjøp

	2020	2021	2022	2023	2024
Antall behandlede titler	372	381	399	366	356
Antall innkjøpt	107	128	106	126	124
Antall avslått	265	253	293	240	232
Innkjøpsprosent	29 %	34 %	27 %	34 %	35 %
Budsjett	26 500 000	31 700 000	26 551 000	33 280 000	34 611 000

Budsjettallene for 2020–2022 inkluderer tilførte stimuleringsmidler i forbindelse med koronapandemien. Fra og med 2023 ble den ordinære avsetningen tilført betydelig mer midler slik at det kunne kjøpes inn flere titler.

Format og målform 2024

	Behandlet	Innkjøpt	Avslått	Innkjøpsprosent
Både papirbok og e-bok	323	123	200	38 %
Kun papirbok	33	1	32	3 %
Nynorsk	23	8	15	35 %
Bokmål	333	116	217	35 %

18 titler ble kjøpt inn som ekstra kostnadskrevende. Ekstra kostnadskrevende utgivelser har utgifter til trykking som kan vurderes å være høyere enn vanlig grunnet utstrakt bruk av illustrasjoner, eller de kan ha andre særlig godt begrunnede behov for flerfarget trykk.

Ordningen har tre standardbegrunnelser for avslag:

1. Utgivelsen er ikke prioritert innkjøpt innenfor ordningens økonomiske ramme. Med en tilstrekkelig utvidet ramme ville den blitt innkjøpt.
2. Utgivelsen er ikke innkjøpt da den ikke oppfyller ordningens krav til kvalitet og/eller relevans (se ordningens vurderingskriterier).
3. Utgivelsen omfattes ikke av ordningen i henhold til retningslinjenes punkt 3.

Fordeling av avslag i 2024

Avslag 1	Avslag 2	Avslag 3	Totalt
171	44	17	232

Om utvalget

Vurderingsutvalget for ny norsk sakprosa for voksne har i 2024 bestått av:

Trine Hamran (leder) (1971), Troms. Sosialantropolog, journalist og sakprosaforfatter.

Guro Jabulisile Sibeko (1975), Oslo. Samfunnsdebattant og forfatter av skjønnlitteratur og sakprosa.

Carl Emil Vogt (1974), Buskerud. Historiker og sakprosaforfatter. Forsker og rådgiver ved Holocaustsenteret.

Stine Qvigstad Jenvin (1976), Nordland. Litteraturviter og biblioteksjef på Stormen bibliotek i Bodø.

Arve Hjelseth (1966) Trøndelag. Professor i idrettssosiologi ved NTNU. Sakprosaforfatter og skribent.

Joep Aarts (vara) (1980), Oslo. Seniorrådgiver i Avdeling for bibliotekutvikling på Nasjonalbiblioteket.

Johanne Kielland Servoll (vara) (1979), Innlandet. Biograf, sakprosaforfatter og skribent. Arbeider med forskningsadministrasjon ved Høgskolen i Innlandet.

Det ble avholdt åtte møter i 2024, halvparten digitale og halvparten fysiske. Avtroppende utvalg vurderte søknadene til første innkjøpsrunde. Nyoppnevnt utvalg tok over fra og med andre runde og utvalgsmøtet 4. mars. Vara (Johanne Kielland Servoll) ble innkalt til femte og sjuende møte, henholdsvis 19. august og 28. oktober

Vurderingen i utvalget er organisert slik at hver påmeldt tittel har to førstelesere og tre kontroll-lesere. Ved uenighet oppnevnes en tredje førsteleser. Tre titler fikk oppnevnt en tredje førsteleser i 2024. Det har ikke vært innhentet konsulentuttalelser.

Tendenser og analyser

Mange sakprosabøker vil vise til trender og begivenheter i samfunnet og verden, og i 2024 som i 2023 vurderte utvalget flere bøker som handler om *krig*. Vi har sett flere sterke vitnesbyrd og analyser fra krigen i Gaza, med bøker som *Et Gaza-liv* av Marte Heian-Engdal og *Molok. Om en stor krig på en liten stripe land kalt Gaza* av Morten Strøksnes. Dette er palestinske perspektiver, men også israelske perspektiver er behandlet i bøkene *Alt er tapt* av Hanne Eggen Røislien og *Min sønn rabbineren* av Nina Drolsum Krog Lund.

Andre verdenskrig er en gjenganger, utvalget får hvert år inn en rekke bøker som omhandler denne tematikken. En del av bøkene som *ikke* kjøpes inn her, er gjerne beretninger og

minner fra enkeltpersoner som ikke nødvendigvis løfter opp nye perspektiver. Men det kommer også bøker som bringer inn nye fortellinger eller perspektiver, som *Bestefars bunker*, om generasjonstraumer etter krigen, av Kathrin Pabst og *General Fleischer. Triumf, tragedie og kampen om ettermælet*, av Tom Kristiansen.

Utviklingen i USA har vært tematisert, og høsten 2024 ble den aktuelle boka *Trump og fascismen*, av Jan Arild Snoen, kjøpt inn. Jonas Bals kom med bind to av sitt verk om kampen mot fascisme og rasisme, *Kampen fortsetter*, som også ble kjøpt inn. Samtidig kommer det bøker som på ulikt vis berører vedvarende kriser, som *Aleksej Navalnyj. Å drepe en fremtid*, av John Færseth. *Frihetens pris. Min far, jeg og diktatoren* av Darya Shut, gir en god forståelse av utviklingen i Belarus. Kristina Quintano har tematisert flyktningkrisen, gjennom *Smugler eller grenseløs?* Vi ser også bøker om trusler mot demokratiet i en videre forstand, som Jette Christensens *Demokratiet, det er oss*, og *Krig er forakt for liv* av Linn Stalsberg.

En annen tematisk gjenganger fra tidligere år er naturkrisen, naturtap og den antropocene tidsalder. Her ble blant annet *Antropocen. Menneskets tidsalder*, av Marius Timmann Mjaaland, Thomas Hylland Eriksen og Dag O. Hessen (red.) og *Naturparadokset* av Marit Beate Kasin kjøpt inn. Natur er også en kilde til undring og fasinasjon, empati i en bred forstand, og en bok som vakte stor begeistring i utvalget var *Å elske et insekt* av Erik Tunstad. For en lise å få ta del i så mye kunnskap og engasjement for de oversette insektene! Boka *Lukt. Fortellingen om en falmet sans*, av Bjørn Berge, er også en bok som tar for seg fenomener vi kanskje overser, og som gir ny innsikt og begeistring.

To bøker om transproblematikk ble kjøpt inn i 2024, og det er bøkene *Født i rett kropp. En transmanns fortelling* av Luca Dalen Espseth og *Mitt liv som hun og han og hen*, av Esben Esther Pirelli Benestad. Dette er tema som det finnes lite sakprosalitteratur om, og som kan sies å ha høy relevans for en åpen og opplyst offentlig samtale, da dette tidvis debatteres hardt i mediene og transpersoners rettigheter er under angrep.

Mange av bøkene som kjøpes inn, er godt skrevet, med ryddig kildebruk som gjør at påstander lett kan etterprøves, med et tydelig prosjekt og gjerne ikke for vanskelig begrepsbruk (strengt akademiske verker og fagbøker faller utenfor ordningen). Det er også enkelte sakprosabøker som utmerker seg litterært, med en egen evne til å fortelle en historie, bruke et litterært språk, og som ikke *utelukkende* bringer fakta. Og noen bøker er sterke på originalitet, særlig på tema og kanskje i mindre grad på form.

Bøker om KI er det færre av enn forventet, men her kan man tenke seg at det vil komme flere. En ting vi i utvalget kanskje vil måtte diskutere i 2025, er bøker skrevet *ved hjelp* av KI. Vil det være forfattere som stoler på KI til hjelp med å skrive boka, og kanskje derigjennom ta mindre hensyn til alminnelige kvalitetskriterier ved vurdering av sakprosa, som for eksempel muligheten for å vurdere kildearbeidet, godt språk, en litterær stemme og andre ting?

Utvalget fikk en periode inn mange selvhjelpsbøker, men dette har avtatt. Kanskje det betyr at de aktuelle forlagene har oppfattet at dette er en sjanger som faller utenfor ordningen. Det samme gjelder rene bruksbøker, for eksempel strikkebøker eller snekkerbøker. Bøker om ulike håndverkstradisjoner satt i en kulturhistorisk sammenheng vil være aktuelle for innkjøp.

Store forlag prioriteres ikke over små, for eksempel hadde Cappelen Damm suverent flest påmeldte bøker i 2024, 47, hvorav 21 ble innkjøpt og 26 avslått. På andreplass kom Kagge forlag med 28 titler til vurdering, hvorav 14 ble kjøpt inn. Et forlag som har utmerket seg i 2024, er et av de mindre forlagene, Agenda Res Publica, som har meldt på 11 bøker, og 10 av dem ble kjøpt inn. Det betyr at bøkene treffer godt på både relevans, kvalitet og originalitet, ordningens tre hovedkriterier for vurdering av bøker til innkjøp. Man vil også se at det er enkelte helt små forlag som har fått innkjøpt bøker, og det betyr at de har prioritert å gi verket tilstrekkelig kvalitetssikring. Det synes ikke som om alle forlag prioriterer tilstrekkelig kvalitetskontroll og redaktørarbeid, dette gjelder også for en del mellomstore og store forlag.

87 forlag meldte på titler på ordningen i 2024. 53 forlag meldte på én tittel (mot 60 i 2023 og 77 i 2022). Av disse påmeldingene ble kun 9 titler innkjøpt. Mange forlag med bare én påmeldt tittel ser ut til å være forlag som enten er drevet av enkeltpersoner («eget forlag») eller forlag som i liten grad befatter seg med sakprosa til vanlig.

Vi som sitter i utvalget, vet at det kan oppstå skuffelse når bøker ikke blir kjøpt inn. Dette er forståelig, og også gjenkjennbart for oss, ettersom det ikke er budsjett til å kjøpe alle bøkene som har høy nok kvalitet til å bli kjøpt inn. Hvis vi ser på avslagsbegrunnelsene, så hadde utvalget 356 titler til behandling i 2024, og vedtok å kjøpe inn 124 av dem, et innkjøp på 35 prosent. 171 bøker har fått «Avslag 1», som i prinsippet betyr at de er gode nok til å kjøpes inn, men ikke kan prioriteres fordi det ikke er penger til det. Det betyr altså at utvalget må vurdere og prioritere hardt, og vi vokter etter beste skjønn, med en bred forståelse av kriteriene kvalitet, originalitet og relevans. Vi ser på mangfold og representasjon, og vi ser på det overordnede målet, en åpen og opplyst offentlig samtale.

I slutten av 2024 ble det etter budsjettforhandlinger mellom SV og regjeringspartiene klart at innkjøpsordningen for sakprosa får 5 millioner kroner mer å kjøpe inn bøker for fra og med 2025. Dette er et kjærkomment tilskudd, og vil sikre at det kan kjøpes inn flere bøker av god kvalitet. Det er imidlertid ikke nok midler til å kjøpe inn så mye som ønskelig, og vi ser gjerne at arbeidet med å utvide rammene for ordningen fortsetter. Det er viktig at det skrives og publiseres en bredde av gode sakprosabøker, og at de når ut til lesere gjennom folkebibliotekene.

Vedlegg

Påmeldinger og innkjøp fordelt på forlag:

Forlag	Behandlet	Innkjøpt	Avslått
CAPPELEN DAMM AS	47	21	26
KAGGE FORLAG AS	28	14	14
FALCK FORLAG AS	26	1	25
GYLDENDAL NORSK FORLAG AS	21	5	16
FORENTE FORLAG AS	17	8	9
VIGMOSTAD & BJØRKE AS	16	8	8
H ASCHEHOUG & CO W NYGAARD AS	14	4	10
SOLUM BOKVENNEN AS	12	4	8
BONNIER NORSK FORLAG AS	12	6	6
AGENDA RES PUBLICA MEDIA AS	11	10	1
SPARTACUS FORLAG AS	10	2	8
FORLAGET OKTOBER AS	10	6	4
MUSEUMSFORLAGET AS	7	2	5
HUMANIST FORLAG AS	7	3	4
ORKANA FORLAG AS	6	4	2
FORLAGET MANIFEST AS	6	4	2
SVEIN SANDNES BOKFORLAG AS	5	0	5
STIFTINGA DET NORSKE SAMLAGET	4	3	1
ORFEUS PUBLISHING AS	4	2	2
FORLAGET PRESS AS	4	3	1
DET NORSKE BIBELSELSKAP	4	0	4
TEKST FORLAG AS	3	0	3
PELIKANEN FORLAG AS	3	1	2
NOR AGENCY AS	3	0	3
KOLOFON FORLAG AS	3	0	3
FLUX FORLAG AS	3	1	2
BODONI FORLAG AS	3	0	3
VORMEDAL FORLAG	2	0	2
MANUSKRIPT FORLAG AS	2	1	1
KONTUR FORLAG AS	2	1	1
FORLAGSHUSET VEST AS	2	0	2
FORLAGET HISTORIE & KULTUR AS	2	1	1
FONNA FORLAG LL	2	0	2
EGMONT KIDS MEDIA NORDIC AS	2	0	2
ØKONOMI- OG FORMIDLINGSBISTAND SIRI BLØTEKJÆR	1	0	1
YODA JAN TORE NILSEN	1	0	1
WIGESTRAND FORLAG AS	1	1	0
VEGA FORLAG AS	1	0	1
TROMS HISTORIELAG	1	0	1
TORI AARSETH	1	1	0
TOM BERRES MORFEUS	1	0	1
SVEIN HAMMER	1	0	1
ST OLAV FORLAG & BOKHANDEL AS	1	0	1
SONO AS	1	0	1

Forlag	Behandlet	Innkjøpt	Avslått
SOLLIA FORLAG	1	0	1
SKRIVEAKADEMIET AS	1	0	1
SIIVET AS	1	1	0
RUIJA FORLAG AS	1	0	1
RADENBACH	1	0	1
PROKLAMEDIA AS	1	0	1
PREVENTOR AS	1	0	1
NORSK TIDSSKRIFTFORENING	1	1	0
NINA SCHJØNSBY	1	1	0
MUSEUMSPASS AS	1	0	1
MITT FORLAG, LILLIAN ASKELAND STRØMSÆTHER	1	0	1
MEGAFON FORLAG AS	1	0	1
MARIUS HOLTH PRODUKSJONER	1	0	1
MAGASIN 1 AS	1	0	1
LANGT OG LENGE	1	0	1
LA MASKEN FALLE MED MAI CAMILLA MUNKEJORD	1	0	1
KLIV FORLAG KORSTAD	1	0	1
KARSTENSEN MEDIA	1	0	1
JAN FREUCHEN	1	0	1
ILDAHL EIRIK	1	0	1
HÅKON GISHOLT KONSULENTTJENESTER	1	0	1
FRISK FORLAG AS	1	0	1
FRI FLYT AS	1	1	0
FREKK FORLAG AS	1	0	1
FORTIDSMINNEFORENINGEN	1	1	0
FORLAGSHUSET I VESTFOLD AS	1	0	1
FORLAGET LILLE MÅNE AS	1	0	1
FORENINGEN DIALOGOS	1	0	1
FOLKORG - ORGANISASJON FOR FOLKEMUSIKK OG FOLKEDANS	1	0	1
EXISTENZ FORLAG AS	1	1	0
ELIN HAGANÆS	1	0	1
ELFI SVERDRUP	1	0	1
EIRIK KJØNNØY	1	0	1
DREYERS FORLAG OSLO AS	1	0	1
BOOKEA VULKANISTERNA AS	1	0	1
BOKSTAV FORLAG Grete Kvalheim	1	0	1
BLOMSTERHAUG FORLAG LAND	1	0	1
BANNLYSTE BØKER OLSEN	1	0	1
B FYLLING	1	0	1
AUDIATUR BOKHANDEL AS	1	1	0
ART4YOU BY TONE HINDENES	1	0	1
ANNE GRIMSTAD FJELD KULTURARBEID	1	0	1
AKSA SKRIVERI ANS	1	0	1
Totalt	356	124	232